ئاستی هاوسەنگی شەڕی ئەمریکا و ئێران.. عوسمان حاجی مارف

ڕووداوەکانی هێرشی ئەمریکا و ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، زیاتر شەڕێکی پڕتبون بوو تائەوەی شەڕێکی چارەنوسساز بێت، تەلئەبیب هەر لەسەرەتاوە قوماری لەسەر ڕوخانی ڕژێم کرد، کە بە ئامانجگرتنی سەرکردەکانی دەستی پێکرد، دیارترینیان عەلی خامنەییە. ترامپ و ناتانیاهۆ بانگەوازی گەلی ئێرانیان کرد کە هەنگاو بنێن و خۆپیشاندان بکەن بۆ ڕوخانی کۆماری ئیسلامی، بەڵام واقیع چاوەڕوانییەکانی پێچەوانە کردەوە، سوپای پاسداران کۆمەڵکوژی جەماوەری ناڕازی و خۆپیشاندەرانی کرد، هەروەها تاران سەرەڕای ئەوەی کەوتە بەر گورزی لێدانی گەورەی هێزی ئاسمانی، بەڵام توانی خۆڕاگری خۆی نیشان بدات.

سەبارەت بە ئەمریکا و ئیسرائیل، بڕیاریان بوو شەڕێکی خێرا و سنووردار و کورتماوە ئەنجام بدەن، بەڵام بەخێرایی پەرەی سەند و بوو بە ڕووبەڕووبونەوەیەکی هەمەلایەنە و فرەبەرەیی، بڵێسەی ئەم شەڕە لوبنان و خەلیج و عێراق و کوردستانی گرتەوە، هەڕەشەی تێکدانی ئاسایشی نێودەوڵەتی بەشێوەیەکی بێوێنە دروستکرد، ئیدارەی ئەمریکا سەرەتا گرەوی لەسەر سیناریۆی گۆڕانی خێرای ڕژێم دەکرد، بەڵام دواتر بۆ ئەمریکا و ترەمپ دەرکەوت، کە ڕێگای تاران بەو شێوەیە سادە و ئاسان نیە کە لە ژوری ئۆپەراسیۆنەکاندا پلانی بۆ داڕێژرابوو.

سەرەتا لێدانەکان بۆ بەدەستهێنانی سەرکەوتنێکی پێشوەختە، بە نەهێشتنی ڕێبەری و سەرکردەکانی کۆماری ئیسلامی، وەک ئەمریکا دەستنیشانی دەکرد، بە پەکخستنی سیستەمی فەرماندەیی و کۆنترۆڵکردنی ئێران بوو، بەڵام پێکهاتەی دامەزراوەیی ڕژێمی ئێران توانایەکی خێرای نیشاندا بۆ پوچەڵکردنەوەی ئەو نەخشەیە، ئەو ماوە کورتەی ئەمریکا و ئیسرائیل پێشبینیان دەکرد، ئێرانی گۆڕی بۆ شەڕێک کە چل ڕۆژ درێژەی کێشا، هەروەها دیمان لێدانە ئاسمانیەکان بە فشاری زیاتر ناوچە مەدەنیەکانیشیان کردە ئامانج.

ستراتیژی ئێران، پشتی بە فراوانکردنی شەڕەکە بەشێوەی ئاسۆیی بەست، هێرشەکان لەڕووی جوگرافیەوە درێژبوونەوە و چواردە وڵاتی دراوسێی کردە ئامانج، بە بیانوی بە ئامانجگرتنی بنکە ئەمریکیەکانی بەشداربوو لە هێرشەکەدا، بەهەمەچەشنکردنی سروشتی ئامانجەکان بەئەوەی ژێرخانی گرنگ لەخۆبگرێت، پانتایی شەڕەکەی

بەربڵاوکردەوە، بەجیا لەوەی ستراتیژی خۆڕاگری پیادەکرد، لە هەمانکاتدا ئەو بەربڵاویە ئەمریکا و ئیسرائیلی خستە بەردەم واقعێکی سەرسامبونەوە و چونیەتی بنبەستبونیان لە هەوڵی ناچاری بە وەستانی شەڕەکە، دۆخەکە لە ئامادەیی بۆ ڕوخانی کۆماری ئیسلامیەوە گۆڕدرا بۆ ئامادەیی لەسەر ڕێکەوتن و کۆتاییهێنان بەشەڕەکە.

ئیسرائیل هەر لە سەرەتاوە هیچ نهێنیەکی لە ئامانجەکان و هەنگاوە عەمەلیەکانی، بە شەڕەکە نەشاردەوە، بە باوەڕێکی بێدوودڵیەوە، ئۆپەراسیۆنەکانی بەستەوە بە نەهێشتنی هەڕەشەی کۆماری ئیسلامی و لە ناوبردنی بەرنامەی ئەتۆمی و سیستەمی موشەکی بالیستیکی و لەدان لە بنکە سەربازیەکان، لەهەمانکاتدا ئیسرائیل لەناوخۆیدا شایەتی کۆچی دەیان هەزار کەسی بوو، لە هەمانکاتدا خۆی لەبەرامبەر بەرزترین ڕێژەی ئاوارەبوون بە پەناگەکان لە نێوان تۆپباران و دزەکردنی بەردەوامی درۆنەکانی ئێراندا دییەوە، ئەمە جگە لەوەی کە هەفتانە بەرەوڕوی زیانی ئابووری بە نزیکەی سێ ملیار دەبوەوە.

کێشەی گەڕانی هاوسەنگی سەرەکی شەڕەکە لە گەرووی هورمزدا سەریهەڵدا، کە لە خاڵێکی فشاری لاوەکیەوە گۆڕا بۆ ناوەندی ڕاستەقینەی قەیرانێک لەبەرامبەر ئەمریکا و ئیسرائیلدا، بەجیا لە خۆڕاگری تاران لە بەرامبەر لێدانە چڕەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل، لە هەمانکاتدا داخستن و تێکدانی گەرووەکەش قەیرانێکی پشێوی جیهانی وزەی لێکەوتەوە، کە ڕۆیشتنی نەوت بە ئاستێکی پەراوێزخراو دابەزی و بەرهەمی ناوچەکەش بەشێوەیەکی بەرچاو کەمیکرد، ئەم واقیعە بووە هۆی ئەوەی ئۆپەراسیۆنەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل بە چڕی سەرنج بخەنە سەر لەناوبردنی تواناکانی ڕێگری ئێران و لەناوبردنی بەشێکی بەرچاو لە بنکەی پیشەسازی بەرگری و شوێنەکانی هەڵدانی موشەکەکانی ئێران ڕاگەیەندرا. تاران تۆڕە هاوپەیمانیەکانی لە ناوچەکەدا لەچوارچێوەی بەرەیەکی ستراتیژی یەکگرتوودا چالاک کرد، بە بڵاوەپێکردنی سەرچاوەکانی نەیارەکانی و بەردەوامکردنی دۆخێکی نادڵنیایی درێژخایەن لە ناوچەکەدا.

ئەوەی شایانی باسە ئەو کاتەی ئێران بڕیاری کردنەوەی هورمزیدا، ترەمپی گەڕانەوە بەئەوەی دان بەوەدا بنێت کە ئێران وڵاتێکی بەهێزە و پەیوەندیەکی باشی لەگەڵ ئەمریکا هەیە، ئەمەش گۆڕانکاریەکی بەرچاوبوو لە گوتاری سیاسیدا، ئەم ئاڵوگۆڕە تا ئەو جێگایەی ستایشی ڕۆڵی تارانی کرد لە کردنەوەی گەرووی هورمز، تەنانەت پێزانینی خۆی بە تاران بەوجۆرە دەربڕی کە بە کردنەوەی “گەرووی ئێران” وەسفی کرد، ئەمەش لە ڕوانگەی ئەمریکاوە وەک دانانە بە هاوسەنگی نوێی هێز دەردەکەوێت، بەڵام دوای داخستنەوەی هورمز ترامپ گەڕایەوە بۆ هەڕەشەکانی.

بەم شێوەیە دەتوانم بڵێم تاران سەرەڕای گرانی شەڕەکە بەسەریەوە، لە کێشەی هورمزدا دەستکەوتێکی ستراتیژی و جیۆپۆلەتیکی بەدەستهێناوە، بە پێچەوانەی دابەزینی هەوڵەکانی ئەمریکاو ئیسرائیل بە تەسلیم بونی ئێران، ئەمەش حیساباتی ئیسرائیل و دەوڵەتانی کەنداوی سەرلەشێواو کردووە.

پێویستە ئاماژە بەوە بکەین کە ئەم ڕوبەڕوبونەوەیە، شەڕێکی ئاسایی نەبوو، بەڵکو شەڕێک بوو لە نێو ئاڵۆزیەکاندا، کە تێیدا هەر لایەنێک سەرنجی لەسەر شکاندنی ئیرادەی ئەوی دیکە بوو، نەک سەرکەوتنێکی سەربازی ڕاستەوخۆ بەدەستبهێنن، هەروەها سیاسەتێکی وێرانکارو دارمانی یەکتر بوو. لە سەرەتای شەڕەکەدا، حیساباتی ئیسرائیل لەسەر ئەو گریمانەیە بوو، کە بە ئامانج گرتنی سەرکردایەتی ئێران دەبێتە هۆی داڕمانی خێرای ناوخۆیی و ڕوخانی کۆماری ئیسلامی، بەڵام ئێران ئەو لێدانانەی هەڵمژی و بە خێرایی خۆی ڕێکخستەوە و سوودی لە مێژووی دوور و درێژی بەڕێوەبردنی ململانێ ناهاوسەنگەکانی وەرگرت.

ئەمەش بەشێوەیەکی بەرفراوان ڕوون بووەوە، سەرەڕای ئەو لێدانە توندانەی کە هەزاران شوێنی ناو ئێرانیان کردە ئامانج، وێرانکاری و قوربانی زۆری لێکەوتەوە، وەک چاوەڕوانیان دەکرد تاران نەک نەڕووخا، بەڵکو سەرپێچی هەموو پێشبینیەکانی کرد و پشتڕاستی کردەوە، کە گرەوەکان لەسەر داڕمانی خێرا زۆر دوورە لە واقیعەوە، لەهەماکاتدا ترەمپ خۆی بینیەوە کە بە هەموو پێوەرێک ڕوبەڕووی هاوکێشەیەکی زۆر ئاڵۆزتر بەتەوە، جگە لەوەش، هەڵگیرسانەوەی شەڕی ئیسرائیل و حزبوڵلا، بەشێک بوو لەم هاوسەنگیە ناوچەییە فراوانترە، کە لۆژیکی بەڕێوەبردنی قەیرانەکانی بەهێزتر کرد.

لەگەڵ گەیشتن بە دەخە چەقبەستووەکان و چل ڕۆژ خایاندنی شەڕەکە لەو ئاڵۆزیەدا، بە ناچاری ئاگربەستێکی دوو هەفتەیی ڕاگەیاندرا، بەڵام بە خێرایی بە هەرشی توندی ئاسمانی پێشێلکرا، هەروەها ئاراستەکەش گۆڕدرا بۆ مێزی دانوستان، کە واشنتۆن بە مەرجی توندەوە هاتە ناوەوە، بەداوای کردنەوەی دەستبەجێی گەرووی هورمز و دەستەبەرکردنی ڕێگا بازرگانیەکان، داڕشتنی ڕێکەوتنێکی نوێی ئەتۆمی کە پیتاندنی یۆرانیۆم قەدەغە دەکات، لە بەرامبەردا تاران وەها لە دانوستانەکە نزیک بووەوە، مەرجەکانی تەسلیمبونی بە تەواویی ڕەتکردەوەو وەهای نیشاندا ئەو شەڕە پەرتبوونەی کە بەڕێوەبراوە، پێویستە ئەمریکا ناچارکات پاشەکشە بکات.

یەکێک لە دەرەنجامە هەرە بەرچاوەکانی ئەم شەڕە، نەخشە و سیاسەتی ئێران بو بە تێوەگلانی دەوڵەتانی کەنداو بە ناو شەڕەکە، ئەو وڵاتانەش کە خاوەنی توانای سەربازی بەرفراوان و هەزاران فڕۆکەی

جەنگی بون، دەستوەرنەدانیان هەڵبژارد وە تۆڵە نەکەنەوە!.
ئاکامی ئەم شەڕە تا ئێستا لە ڕووی سەربازیەوە ئەوەی نیشاندا سەرکەوتنی یەکلاکەرەوە نییە و ئەمریکا ئەو زلهێزە نیە بتوانێت لە شەڕەکاندا بە سەرکەوتویی دەرکەوێت، لە ڕووی سیاسیەوە ئێران لەم شەڕەدا خۆی لە داڕمان و ڕوخانی ڕژێمەکەی پاراست، وەک یاریزانێکی سەرکەوتو خۆی جێگیر کردەوە، لە ڕووی ستراتیژیەوە پێگەی بەهێزی ناوچەیی خۆی پاراست و دەرگای دانوستانەکانی فراوانتر کرد.
سەبارەت بە ئیسرائیل، خۆی بینیەوە کە ڕووبەڕووی واقیعێکی زۆر ئاڵۆزتر بۆتەوە لەوەی پێشبینی دەکرد، ئەوەی کە بتوانێت قەڵایەکی گەور□ بێت و جەمسەرێکی سەرەکی بێت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، وەک خەوێک مایەوە.
لەم چوارچێوەیەدا براوە ئەو لایەنە دەبێت، بەرامبەرەکانی ناچار دەکات پێداچونەوە بە ستراتیژی هەڵگیرسانی شەڕ و نەخشە سیاسیەکانیدا بکات.
بەگشتی ئەم واقیعە تائێستا لە دۆخی شەڕو ناسەقامگیری بەردەوامدایە، ئەمڕۆ هەموو جیهان لەسەر گەورەترین بەرمیلە باروت وەستاوە، کە خەریکە دەتەقێتەوە و چاوەڕێی ئەوەن کە ڕۆژ و کاتژمێرەکانی داهاتوو چی بەدوای خۆیدا دەهێنێت، ئاخۆ وێرانکاریەکی تر بەرەوروودەبینەوە؟، بۆیە وەستانی بێمەرجی ئەم شەڕە، گرنگترین خواستی بزوتنەوەی دژی شەڕە، وەستان و کۆتایی شەڕ سەرکەوتنێکە بۆ کرێکاران و زەحمەتکێشان.

عوسمان حاجی مارف